

Unge arbejde i forbindelse med social- og sundhedsuddannelsen

---

Branchevejledning

Indhold

- 3 Unge under 18 år i arbejde som en del af social- og sundhedsuddannelsen
- 5 På skolen og i praktik
- 6 På arbejde
- 7 Arbejdstider
- 8 Forflytning og løft
- 10 Det psykiske arbejdsmiljø
- 12 Farlige stoffer, materialer og lægemidlet cytostatika
- 14 Her kan man få mere at vide

Arbejds miljøsekretariatet Studiestræde 3, 2. sal., 1455 København K, sekretariat@3bar.dk

Styregruppen

Inger Bolwinkel, FOA - Fag og Arbejde (formand),
Preben Meier Pedersen, KL,
Erik Nygaard, FOA - Fag og Arbejde,
Karen Therkelsen, EPOS,
Nicolaj Krog Jensen, Danske Regioner

Projektleder Susanne Ulk, Arbejds miljøsekretariatet

Tekst: vinkel+co
Layout: fru nielsens tegnestue
Tryk: GP tryk, Grenaa
juni 2010, ISBN 87-92364-21-7

BRANCHEARBEJDS MILJØRÅDET
Social & Sundhed

Unge under 18 år i arbejde som en del af social- og sundhedsuddannelsen

Målet er at sikre et godt, sundt og langt arbejdsliv. Og arbejdsmiljøet spiller en meget vigtig rolle i den forbindelse for både unge og ældre.

De almindelige arbejdsmiljøregler gælder for alle, der er i arbejde. Også de helt unge. Men de unge under 18 år er nye og uerfarne på arbejdsmarkedet og har brug for, at der bliver taget ekstra hensyn til dem. Derfor er der særlige regler for netop denne gruppe af medarbejdere. Disse regler findes i Arbejdstilsynets bekendtgørelse nr. 239 af 6. april 2005 "Bekendtgørelse om unges arbejde" og gælder for unge under 18 år, for eksempel unge vikariansatte i sommerperioden.

Arbejdstilsynet har givet en dispensation, så unge under 18 år i forbindelse med social- og sundhedsuddannelsen i begrænset omfang må arbejde mellem kl. 20 og kl. 24. Det anses for et nødvendigt led i gennemførelsen af uddannelsen. På samme måde må unge under 18 år arbejde med visse tekniske hjælpemidler og med visse stoffer og materialer, når det er et nødvendigt led i uddannelsen.

Denne vejledning beskriver kort og enkelt de særlige regler, der er for unges arbejde i forbindelse med social- og sundhedsuddannelsen.

Vejledningen henvender sig til:

- MED-udvalg/arbejdsmiljøorganisation og ledelser i de kommunale social- og sundhedsforvaltninger samt MED-udvalg/arbejdsmiljøorganisation på sygehuse og danske regioner
- Lærere og vejledere på uddannelses- og praktiksteder
- Arbejdsgivere, som uddanner unge under 18 år på social- og sundhedsområdet

Ikke alle forhold er beskrevet lige detaljeret i vejledningen, der er i stedet henvisninger til, hvor man kan finde yderligere informationer på Internettet.

Vejledningen er en branchevejledning, der er udgivet af Branchearbejdsmiljørådet Social & Sundhed.

Arbejdstilsynet har haft vejledningen til gennemsyn og finder, at indholdet i den er i overensstemmelse med arbejdsmiljølovgivningen. Arbejdstilsynet har alene vurderet vejledningen, som den foreligger, og har ikke taget stilling til, om den dækker samtlige relevante emner inden for det pågældende område. Herudover tager Arbejdstilsynet forbehold for den teknologiske udvikling.

På skolen og i praktik

Under den teoretiske del af uddannelsen på social- og sundhedsskolerne bliver eleverne oplært i alle de elementer, der indgår i arbejdet. I undervisningen indgår praktisk bistand, pleje og omsorg.

Når eleverne er i praktik, er ledelsen ansvarlig for en grundig instruktion i de risici, der kan være forbundet med arbejdet i praktikperioden, og arbejdspladsen kan udarbejde skriftlige retningslinjer vedr. arbejdsopgaver, som kræver en særlig bevågenhed i forhold til unges sikkerhed og sundhed. Det kan for eksempel være risikoen ved at arbejde med rengøringsmidler eller ved forflytning af borgere. Også vold og trusler om vold udgør en risiko.

Arbejdsgiveren skal sørge for, at de unge får grundig oplæring og instruktion, således at arbejdet kan udføres sikkerheds- og sundhedsmæssigt fuldt forsvareligt.

Arbejdsgiveren skal sørge for, at de unge er fortrolige med de oplysninger, der fremgår af brugsanvisningerne vedrørende tekniske hjælpemidler m.v. til brug for de ansatte under arbejdet, samt de oplysninger, der findes på arbejdspladsbrugsanvisningerne vedrørende stoffer og materialer.

Det kan være praktikvejlederen, arbejdsmiljøgruppen eller ledelsen, som instruerer, vejleder og oplærer.

Arbejdsgiver/vejleder skal nøje vurdere situationer, de unge kan komme ud for. Det kan være arbejdsopgaver, som:

- eleverne ikke må udføre
- eleverne kun må udføre, hvis der er en voksen med
- eleverne må udføre alene

Arbejdsgiver/vejleder skal sikre sig, at eleverne forstår at vurdere opgavens art.

På arbejde

I borgerens hjem eller på institutionerne er der en række arbejdsopgaver, som unge under 18 år ikke må udføre, når det gælder praktisk bistand, pleje og omsorg. Derfor skal arbejdsgiveren tage særlige hensyn og føre et effektivt tilsyn med det arbejde, de unge udfører. Det gælder for alle unge under 18 år og naturligvis også for praktikanter.

Læs mere om, hvad unge ikke må arbejde med eller udsættes for, i bilagene til Arbejdstilsynets bekendtgørelse om unges arbejde.

Disse ting skal arbejdsgiver/vejleder vurdere grundigt og tage stilling til, inden den unge bliver sat i arbejde:

- borgernes psykiske og fysiske tilstand
- risiko for vold, mobning og chikane
- forflytninger
- brug af hjælpemidler og forflytningsteknik
- brug af farlige stoffer og materialer (også rengøringsmidler)
- omgang med lægemidler

Arbejdstider

Aftenarbejde

Unge under 18 år må normalt kun arbejde i tidsrummet mellem kl. 06.00 og kl. 20.00.

For social- og sundhedshjælperelver har Arbejdstilsynet dog givet dispensation, så de må arbejde i tidsrummet mellem kl. 20.00 og 24.00, idet arbejde i dette tidsrum anses for et nødvendigt led i uddannelsen.

Der sondres mellem arbejde i hjemmeplejen og arbejde på et plejehjem. I hjemmeplejen, herunder i beskyttede boliger og ældreboliger, må eleven arbejde mellem kl. 20.00 og 24.00, hvis eleven ledsages af en person over 18 år med erfaring på området.

Den unge under 18 år må arbejde mellem 20.00 og 24.00 på et plejehjem, hvis der er mulighed for hurtigt at tilkalde hjælp fra en voksen person med erfaring på området. I institutioner, hvor der kan være voldelige klienter, skal eleven dog ledsages af en person over 18 år med erfaring på området.

Hvileperiode

Unge må ikke arbejde i tidsrummet 24:00 - 06:00

Alle unge under 18 år skal have en samlet hvileperiode på mindst 12 timer mellem vagternes afslutning og begyndelse.

Læs mere

Læs mere om arbejdstid i kapitel 4 i bekendtgørelsen om unges arbejde www.at.dk > Regler > Bekendtgørelser > Bekendtgørelse 239 om unges arbejde.

Forflytning og løft

Når unge under 18 år skal forflytte en borger, er det vigtigt, at det sker sammen med en kollega, og at forflytningen ikke bliver vurderet som sundhedsskadelig. Man skal altid bruge egnede og effektive hjælpemidler, når den unge er med til personforflytning.

Eleven skal grundigt instrueres i, hvordan man bruger disse hjælpemidler, samt i, hvordan man sundhedsmæssigt forsvarligt sammen med en kollega håndterer borgeren. Det er vigtigt, at den unge lærer, hvordan man planlægger og tilrettelægger en forflytning, for eksempel at der er ryddet omkring de steder, hvor forflytningen skal foregå, at alle de ting, der skal bruges under processen ligger parat, og at man har talt med kollegaen og borgeren om, hvordan tingene skal foregå.

Forflytning er et fagudtryk for det, man gør i stedet for at løfte patienter, beboere og borgere. Brug af rigtige forflytningsteknikker er med til at forebygge mange rygskader, især i ældreplejen, på sygehuse og på døgninstitutioner.

Men forflytning er mere end teknikker og hjælpemidler. Det handler også om relationen mellem hjælper og borger, om samarbejde mellem kolleger og om læring og videndeling på arbejdspladsen.

Læs mere

Se også BAR Social & Sundheds hjemmeside www.forflyt.dk, læs Bekendtgørelse om unges arbejde bilag 6 nr. 9), 10) og 11) og i At-vejledning D.3.3. "Forflytning, løft og anden manuel håndtering af personer.

For unge er belastningsretningslinjerne lavere end for voksne af hensyn til de unges særlige sårbarhed.

Ved løft af tunge byrder skal der tages særligt hensyn til den unges alder, køn og fysik, ligesom der skal tages hensyn til, at løftet foretages tæt ved kroppen, og at byrdevægten i videst muligt omfang ikke overstiger 12 kg. Under tilsvarende hensyn skal det i enkelttilfælde bestræbes, at der ikke foretages løft af byrder op til 25 kg. Hvis byrden bæres over afstand, skal der ske en forholdsmæssig reduktion i byrdevægten.

Hvis den unge manuelt udfører skub eller træk, må der tages særligt hensyn til køn, alder og fysik. Arbejdet må ikke udgøre en sikkerheds- eller sundhedsrisiko for den unge og skal foregå således, at den kraft, der præsteres ved igangsætning eller transport, er lav.

Helt særlige hensyn til køn, alder og fysik skal tages, når det gælder vedvarende manuelt arbejde, der er kraftbetonet eller af ensartet fysisk belastende karakter. Et sådant arbejde skal altid begrænses til korte perioder.

For unge under 18 år, som er ansat i et uddannelsesforløb, er der undtagelser fra arbejdsmiljølovens generelle bestemmelse om, at unge ikke må beskæftiges med tekniske hjælpemidler. Dog kun, hvis det er nødvendigt for deres uddannelse, og såfremt de er fortrolige med brugsanvisningerne. De må gerne betjene:

- mobile personløftere
- løfteredskaber til brug for handicappede
- rengøringsmaskiner

Det psykiske arbejdsmiljø

Det er vigtigt med ekstra opmærksomhed på de unge, og arbejdet skal tilrettelægges specielt med henblik på dem, så de ikke udsættes for psykiske belastninger eller risiko for traumatiske oplevelser i arbejdet. Man bør også være opmærksom på, at unge ikke bliver udsat for mobning og chikane.

Det er vigtigt, at de unge gøres bekendt med de retningslinjer og politikker, der findes på arbejdspladsen, især på områderne vold og stress.

Hvis der er en særlig risiko for vold på arbejdspladsen, må unge under 18 år ikke arbejde alene.

Definitioner på mobning og chikane

Ifølge Arbejdstilsynet er der tale om mobning, når en eller flere personer regelmæssigt og over længere tid – eller gentagne gange på grov vis – udsætter en eller flere andre personer for krænkende handlinger, som vedkommende opfatter som sårende eller nedværdigende.

De krænkende handlinger bliver dog først til mobning, når de personer, som de rettes mod, ikke er i stand til at forsvare sig effektivt imod dem. Drillerier, der af begge parter opfattes som godsindede eller enkeltstående konflikter, er ikke mobning.

Det er således vigtigt at skelne mellem drillerier og konflikter mellem ligestillede og så den mobbede, som ikke kan forsvare sig.

Definitioner på vold

Ved fysisk vold er der tale om aktivt påført vold som fx slag, spark, bid, kvælningsforsøg og knivstik. Der kan også være tale om, at medarbejderne bliver involveret i et røveri.

Ved psykisk vold er der tale om episoder, hvor medarbejderne bliver udsat for verbale trusler, krænkelser, truende adfærd, systematisk fornædrelse, ydmygelse m.m.

Begge typer af vold kan være rettet direkte mod medarbejderen - eller medarbejderens familie og venner.

Hvis de unge alligevel kommer ud for psykiske belastninger i forbindelse med arbejdet, skal arbejdsgiveren/arbejdspladsen sørge for, at oplevelsen bliver bearbejdet sammen med en erfaren voksen, for eksempel en kollega eller professionel hjælp.

I øvrigt bør man altid bestræbe sig på at undgå, at de unge bliver sat i situationer, hvor de er alene og bliver stillet over for svære valg i forbindelse med pleje og omsorg.

Læs mere

Læs mere om mobning på www.arbejdsmiljoweb.dk/trivsel/mobning.aspx.

På www.etsundtarbejdsliv.dk > trusler og vold findes der inspiration og oplæg til forebyggelse og arbejdet med retningslinjer, og på www.personaleweb.dk/04Z4602858 er der en vejledning om at forebygge vold, mobning eller chikane på arbejdspladsen i kommunerne.

Farlige stoffer, materialer og lægemidlet cytostatika

Der er en række farlige stoffer og materialer, som unge under 18 år ikke må arbejde med eller udsættes for påvirkninger af. Det gælder blandt andet stoffer og materialer, der er ætsende, der kan fremkalde allergi, hjerneskade, kræft eller fosterskader.

Denne regel gælder dog ikke, hvis den unge er under social- og sundhedsuddannelsen, og hvis arbejdet med disse stoffer er nødvendigt for at gennemføre uddannelsen. De unge må dog ikke rutinemæssigt arbejde med stofferne.

På Arbejdstilsynets hjemmeside www.at.dk > bekendtgørelser > bekendtgørelse nr. 239 om unges arbejde §12 findes listen over farlige stoffer som bilag 4.

Rengøring

Ved brug af rengøringsmidler skal de unge instrueres i at læse og følge de oplysninger, der står i arbejdspladsbrugsanvisningerne. Vær opmærksom på, at det ikke altid er tilstrækkeligt at læse på etiketten.

På betingelse af, at de under arbejdet er under professionelt tilsyn og instruktion, kan social- og sundhedselever under 18 år beskæftiges med følgende arbejde:

- a) Fortynding med vand af rengøringsmidler med organiske opløsningsmidler til den ansattes eget brug, hvis den brugsklare blanding ikke indeholder 1% eller mere af organiske opløsningsmidler.
- b) Lejlighedsvis anvendelse af polermidler med op til 15% ethanol eller 5% propanol.

Håndtering af cytostatika og biologiske agenser

Hvis unge under 18 år deltager i pleje af klienter, der bliver behandlet med cytostatika, eller kommer i forbindelse med biologiske agenser, skal arbejdsgiveren eller praktikvejlederen sørge for, at arbejdet bliver udført, så der ingen risiko er for, at den unge optager lægemidlet eller udsættes for smittefare.

Cytostatikapræparater bruges til behandling af kræftpatienter, som kan udskille cytostatika fra deres krop. Nogle cytostatika kan ved direkte kontakt forårsage hud-, slimhinde- og øjenskader på grund af irriterende og ætsende egenskaber. Unge under 18 år må ikke blive udsat for kræftfremkaldende stoffer og præparater og processer – det drejer sig om Carc1, Carc2, Mut1 og Mut2 stoffer.

Læs mere

Læs mere på: www.at.dk > Regler > At-vejledninger mv. > Arbejdets udførelse > At-vejledninger om arbejdets udførelse > D.2 - Enkelte typer af arbejde > D.2.12 - Arbejde med cytostatika - december 2004.

Vejledningen orienterer om, hvorledes arbejde med cytostatika og visse lægemidler i forbindelse med patientpleje, -behandling og -undersøgelse kan foregå på en forsvarlig måde.

Her kan man få mere at vide

Der findes mange materialer, som handler om arbejdsmiljø – både arbejdsmiljø generelt og arbejdsmiljø på arbejdspladser indenfor social- og sundhedssektoren.

Nedenfor er en række adresser på hjemmesider, hvor man kan finde mere information.

Hjemmesider

www.arbejdsmiljoweb.dk

BAR Social & Sundheds hjemmeside med informationer, gode råd og kam-pagner, som specielt er rettet mod jer, der arbejder med sundhed og pleje.

Her findes bl.a. en række temasider, der målrettet fortæller om, hvordan I konkret kan arbejde med:

- Trivsel og stress på arbejdspladsen
- Indeklima
- Arbejdstilling og ensidigt gentagende arbejde
- Sygefravær
- Støj, lys og luft

www.forflyt.dk

BAR Social & Sundheds hjemmeside om forflytning.

www.indeklimaportalen.dk

Indeklimaportalen indholder tips, informationer og retningslinjer om, hvordan man skaber det bedste indeklima på din arbejdsplads.

www.etsundtarbejdsliv.dk

En hjemmeside om psykisk arbejdsmiljø og forebyggelse af stress.

www.sund-hud.dk

Hjemmeside til alle, der har hudbelastende og vådt arbejde. Sitet er udarbejdet for at øge opmærksomheden på, at en sund og hel hud er vigtig for ansatte i social- og sundhedssektoren.

www.stikboksen.dk

- et ressourcested om stikskader på sygehuse, men også relevant for sundhedspersonale indenfor andre sektorer. Stikboksen handler primært om stikskader, men forholder sig også til andre uheld, hvor kroppen bliver udsat for fremmed blod eller andet potentielt smittefarligt materiale

www.arbejdsmiljoviden.dk

Videncenter for Arbejdsmiljø er en del af Det Nationale Forskningscenter for Arbejdsmiljø og har på deres hjemmeside forsøgt at skabe én indgang til viden om arbejdsmiljø, hvor man bl.a. kan holde sig opdateret om nyheder og arrangementer inden for arbejdsmiljøverdenen.

www.at.dk

Arbejdstidsynets hjemmeside med informationer om relevante regler og vejledninger ift. arbejdsmiljø og de krav, som myndighederne stiller.

www.personaleweb.dk

En portal-hjemmeside, der fungerer som en samlet indgang til de centrale parters (Danske Regioner, KL, KTO, Sundhedskartellet) fælles aktiviteter.

Denne vejledning er skrevet for at hjælpe MED-udvalg/arbejdsmiljøorganisationen og ledelserne i de kommunale social- og sundhedsforvaltninger samt MED-udvalg og arbejdsmiljøorganisation på sygehuse og danske regioner, til lærerne og vejlederne på uddannelses- og praktikstederne og til arbejdsgivere, som beskæftiger unge under 18 år i forbindelse med social- og sundhedsuddannelserne.

Bag vejledningen står arbejdsgiver- og arbejdstagerorganisationerne på social- og sundhedsområdet. Indholdet svarer til, hvad parterne er enige om, er god praksis på området.

BRANCHEARBEJDSMILJØRÅDET
Social & Sundhed

Arbejdsgivere og arbejdstagere inden for social- og sundhedsområdet samarbejder om initiativer til at skabe et bedre arbejdsmiljø både fysisk og psykisk. Samarbejdet tager udgangspunkt i arbejdsmiljøloven og er formaliseret i Branchearbejdsmiljørådet Social & Sundhed. Branchearbejdsmiljørådet kortlægger branchens særlige arbejdsmiljøproblemer og hjælper arbejdspladserne med at løse dem ved bl.a. at udarbejde informations- og vejledningsmateriale samt holde temamøder og kurser.

I Branchearbejdsmiljørådet Social & Sundhed deltager repræsentanter for KL, Danske regioner, AC, Kost & Ernæringsforbundet, Dansk Sygeplejeråd, øvrige sundhedsorganisationer i FTF, BUPL, FOA - Fag og Arbejde, Socialpædagogerne og 3F.

Varenummer: 152082
Pris: 30 kr.